

при виборі комунікативної стратегії побудови успішного суспільно-політичного дискурсу. Саме в газетних мовленнєвих жанрах надлишковість негативної конотації призводить до невдач і девіацій.

3. Негативна конотація із імпресивною функцією обов'язково повинна бути вмотивованою інтенціонально.

4. Для побудови успішного дискурсу негативна конотація має бути врівноважена позитивною, або ж розріджена іронією (самоіронією) та гумором.

5. В розробці комунікативних стратегій суспільно-політичного дискурсу негативна конотація може бути врівноважена алюзіями на відомі прецедентні тексти. Тоді з емоційного рівня негативна конотація переходить на рівень інтелектуальний.

В аналізованих текстах спостерігається переважання негативної конотації. Загалом це закономірно: негативні емоції сильніше переживаються і краще запам'ятовуються. Однак у подальших дослідженнях варто звернутися саме до пошуку і аналізу засобів позитивної лексичної конотації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Бацевич Ф.С.* Нариси з лінгвістичної прагматики: Монографія. – Львів: ПАІС, 2010. – 336 с.;
2. *Бацевич Ф.С.* Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. – К., 2004. – 344 с.;
3. *Колішанский Г.В.* Контекстная семантика. – М., 2007. – 152 с.;
4. *Космеда Т.А.* Аксиологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – 350 с.;
5. *Космеда Т.А.* Комунікативна компетенція Івана Франка: міжкультурні, інтерперсональні, риторичні виміри. – Львів: ПАІС, 2006. – 328 с.;
6. *Маслова А.Ю.* Введение в прагмалінгвистику: учеб. пособие. – 3-е изд. – М.: Флинта: Наука, 2010. – 152 с.

Марченко Н.В. (Київ, Україна)

Свята у травні у звичаях слов'янських народів як відбиток праслов'янської міфології

У статті розглядаються стародавні обрядові звичаї слов'янських народів в останньому місяці весни. Сюжети таких народних забав мають давнє праслов'янське коріння, спільне для усіх слов'янських народів, а також мають схожі сюжетні лінії у святкуваннях інших народів Європи. З розвитком різноманітних суспільних явищ на європейському просторі такі народні звичаї були адаптовані до християнських свят і, здебільшого, набули характеру землеробської та сімейної тематики упродовж свого часу побутування у звичаях народу.

Ключові слова: міфонім, етимон, концепція, обрядове дійство, язичницький, християнський, фольклор, хоровод, веснянка, гайвка.

В статье рассматриваются ритуальные обычаи славянских народов, которые обыкновенно праздновались в последний месяц весны. Сюжеты народного веселья отражают древнюю историю, общую для праславянского мира, а также

показывают аналогичные сюжетные линии в празднествах других европейских народов. Впоследствии развития различных общественных явлений народные традиции адаптировались к христианским празднованиям и со временем стали праздниками, которые были посвящены земледелию, основам семьи.

Ключевые слова: мифоним, этимон, концепция, ритуал, языческий, христианский, фольклор, хоровод, веснянка, гаївка.

The article deals with the old rituals of the Slavonic folks, which were celebrated on the last month of the spring. The stories of these folk's entertainments demonstrate an ancient history that was common for the old Slavonic world and had the analogical objects by the festive occasion of other European folks. The way it should be done – it presents religious beliefs of ancient Slavs. The heathen beliefs were adopted by the Christian celebrations subsequently of the development of different social phenomena. These folk's entertainments presented the old traditions for the realization of agriculture's works as the rituals and the families' rituals, one can say – these entertainments got as the domestic subject matter in the last century.

Key words: mythonym, etymon, concepts, ritual, heathen, Christian, folklore, round dance, spring song, gajivka – Eastern Slavic ritual song.

Варто, напевно, розпочати це дослідження на опертя мудрих слів М. Зінківського, який сказав, що «життєвий досвід однієї нації збагачує іншу. Признь між людьми, нехай і різних віросповідань, звичаїв та обрядів не руйнує, а буде, оновлює життя, збагачує його» [12, 5]. Народознавство, або знання про народ, досліджує, аналізує, вивчає культуру і побут народу, його етногенезу, розселення та культурно-побутові взаємозв'язки. Відтак етнографічні дослідження українських науковців представляють неоціненний набуток духовної спадщини українського народу, зокрема, та, безпосередньо, слов'янської культури, а пошуки паралелей у культурах інших народів демонструють тісний взаємозв'язок їх історичного минулого, підтверджують принцип історизму в розвитку людства, вичерпно знайомлять з існуючими спільними ідеалами буття цих народів у минулому. Дослідження з етнографії Ф. Вовка, О. Воропая, В. Гнатюка, Б. Грінченка, М. Драгоманова, М. Костомарова, М. Максимовича, П. Чубинського та наших сучасників В. Войтовича, О. Кононенка, В. Наулка, С. Плачинди, В. Скуратівського та ін. відкривають глибокий світ неоціненого духовного та матеріального багатства як української, так і європейської культур. Науковці з різними підходами, тобто – з різних точок зору, наприклад, з культурології чи етнології, прагнуть віднайти як своєрідні, так і спільні риси буття того або іншого народу як у минулій історії, так і в сьогоденні. Аналіз причин будь-яких подій тісно пов'язаний якраз саме з ментальністю того або іншого народу, який формувався під впливом народних звичаїв та традицій, що можна й спостерігати у нинішній історії, додавши до своїх міркувань психологізм буття того або іншого народу.

У багатьох звичаях слов'янських народів як формах передачі соціального досвіду тісно переплелися як християнські, так і давньослов'янські вірування. З часів прийняття християнства різними способами намагалися привичаїти давні традиції, що існували з незапам'ятних часів, до церковних обрядів. Як зазначав М. Грушевський [3, 7], якраз XIV-XVII ст. в Україні можна вважати «добою великої поганізації християнства на українському ґрунті... переходу християнської доктрини з рам міського життя в сільське і об'єднання її з елементами старшого народного релігійного світогляду», визначену науковцем як «добу трансформації народного релігійного життя» у процесі поєднання словесної творчості народу та його звичаїв для підвалин «нового, народного, українського християнства». «У старих обрядових актах, в піснях і формулах, що супроводять різні обрядові маніпуляції (наприклад, хрещення, свячення), поруч старих відкликів до космічних сил, до натуралістичної символіки, або й на місці її, появляються постаті і імення Трійці, Богородиці, святих, ангелів, як протекторів людського щастя й утіхи» [3, 10]. Так, поряд із церковними святами маємо давні календарні свята в пам'яті народу, що повторюються з року в рік і так само з давніх часів, а знання про роль того або іншого свята у побуті людини допоможе пізнати і її колишній світ існування. Про кожне свято існує безліч легенд та звичаїв, що сформувалися упродовж століть у різних куточках України та слов'янського світу, і кожне таке свято відзначається специфічністю свого обряду, проте має спільну ідею – поклоніння тим силам, що, в своїй суті, можуть допомогти людині, і про які та ж така людина вже отримала знання з попереднього досвіду інших людей. Звичайно, що у нинішніх поколіннях виникають асоціації про так звані «*травневі свята*» із зовсім іншими традиціями – сучасними, а ті колишні, нажаль, забуті. Можна нині лише нагадати, як за часів Радянської влади комсомольські та комуністичні працівники почали святкувати «*маївку*», а згодом стали відзначати День праці і солідарності трудящих, намагаючись замінити народу святкування, що стали звичаями упродовж багатьох століть. Так, у етнографічних матеріалах, надісланих у 20-ті рр. XX ст. до Академії наук України з Полтавщини, місцевий житель Б.Д. Білоус [8, 4], описуючи святкування Великодня на його батьківщині, зазначив, що «здебільшого тепер гойдалки під керівництвом комсомольців ставлять на свято весни – 1 травня. Молоді переходять на їх бік з дня в день і залишаються святкувати воскресіння Христове лише старі люди». А О. Кононенко пише у своєму дослідженні, що до давніх традицій українського народу належить «*гойдалка*», яку парубки робили на Великдень чи то в селі, чи то в місті. «Весняна гойдалка, – зауважує науковець [5, 662], – мала ритуальне значення: Діти, гойдаючись, намагалися злетіти якомога вище, ніби стимулюючи свій ріст, а ще очищалися чистим весняним вітром, теплим сонцем від відчаю, хвороби та нечесті». Відомо, що проти такого звичаю вже у XVI ст. виступав І. Вишенський, а згодом і всі патріархи православної церкви [12, 235-236].

Микола Костомаров [6, 769], полемізуючи на сторінках тодішньої преси з «доброзичливцями» українського народу, писав, що «глуха провінція ось-то так розгулялася, що навіть ця менша братія, починаючи з мови та з народної малоросійської пісні, заради ненависті до москалів, намагається провести більш різку межу, нехай і штучно створену, між великоросами та малоросами і у своїх стремліннях показує дріб'язкову, комічну упередженість: візьмемо, баранячу шапку, що так красується на фотографіях Шевченка, та приготування галушок і кулішу з баранячим боком на *майках*». І далі науковець зазначає, що «*майвок*» в українців нема і таке святкування належить до польських звичаїв. Але, як зазначає Олекса Воропай, в багатьох європейських народів місяць «*травень*» називається «*май*»... і в нашій мові слово «*май*» значить не місяць, а зелень, найчастіше зелені гілки дерев» [1, 292]. Етимологія міфоніма давньоєвропейської культури *Майя* [7, 242] – лат. «*Maius*», як зауважує І. Огієнко [9, 22], є не надто прозорою, проте у більшості версій науковці дотримуються думки, що богиня Майя була матір'ю Меркурія і що в давніх латинян існував релігійний обряд на честь «*Bona Dea*» – доброї Богині по імені «*Maia*» [1, 292]. Мовознавці намагаються пов'язати етимон міфоніма з коренем праїндоевропейської мови **mag-* / **mah* у значенні «*рости*» [9, 22] та зі словом «*majores*» у значенні «*предки*», оскільки саме в цю пору в Римі поминали померлих родичів [1, 292]. Окрім того, слово «*май*» було зафіксовано в найстаріших пам'ятках давньоруської писемності – в Остромировім Євангелії [9, 22], яке, як вважають, було переписане у Києві із староболгарського оригіналу у 1056-1057 рр. «Етимологічний словник української мови» (ЕСУМ) пояснює етимологію слова «*май*» у двох значеннях: 1) «*травень*», «*майвка*», що є запозиченням в українській мові з грецької, до якої слово потрапило з латини, і яке, в свою чергу, споріднене з давньоіндоевропейським словом **mahi-* у значенні «*велика стара земля*»; 2) «*клевчання*», «*зелень*», якою прикрашають хати на зелені свята [4, 361]. У всіх слов'янських мовах існує один і той же відповідник слову «*май*», що відрізняється за графологічною формою, однак є тотожним за ономасіологічною та семасіологічною формами [4, 361]. Окрім того, похідна лексична одиниця «*майвка*» в українській мові має народну етимологію у позначенні семи «*рослина*» – «*гречка*», «*конвалія звичайна*», «*черемха*», «*мак*», «*кульбаба звичайна*», «*черешня рання*», «*рання картопля*»; в польській та македонській мовах «*majowka*, *majownik*» – «*конвалія*», в словацькій мові «*majuk*» – «*кульбаба*», в нижньому варіанті лужицькій мові «*majowki*» – «*травневі паростки*»; похідні утворення від лексичної одиниці «*май*» зумовлені тим, що ці рослини сіються, сходять, цвітуть або дозрівають у травні [4, 360]. Б. Грінченко [2, 397] у «Словнику української мови» зафіксував іменник та похідні слова від нього, навівши приклади як з художніх творів класичної української літератури, так і з

творів українського фольклору. Як наголошував Іван Огієнко [9, 22], що попри «факт існування нашої назви цього місяця – *«травень»*, ця його чужа назва *«май»* і досі тримається серед народних мас» у так званому народно-етимологічному варіанті – «наше *«май»* – *зелень»*. До того ж, варто зауважити, що позначення місяців *«квітень»* та *«травень»* у етимологічному словнику представлено як синоніми: *«квітень»* – четвертий місяць року, стара назва *«травень»* (*цвітень*) [4, 419]; *«травень»* – п'ятий місяць року [*квітень*] [4, 613]; існувала ще одна назва травня – *«ярець»* [10, 232], що й підтверджує думку відносно того, що поділ року на місяці та чітко встановлення календарних днів відбулося набагато пізніше як в церковному, так і в світському житті українського народу. А ще у давні часи *«май»* називався *«пролітень»* – передліття, час між весною і літом, бо у травні уся природа буйно розцвітає – *«має»* [5, 505]. А в Англії у цей час збирали цвіт глуду і прозвали цей відтинок часу *«збирання маю»* – *«to gather may»* [9, 22]. Отже, не тільки місяць у році отримав назву на честь богині Майї, а й звичай *«маївка»*, що означає – розваги, гуляння в гаю чи в лісі і з такими святами на всьому європейському просторі пов'язані давні народні звичаї, оскільки святкування проводилися не лише у п'ятому місяці року, а й були тісно пов'язані з явищем розквіту природи у цей час. Головними атрибутами свят були – *«майське дерево»*, пісні та танці, що виконувалися переважно молоддю. Символічним також у таких давніх традиціях є те, що якраз буяння зелені, цвітіння садів, початок проростання посаженого у полі можна порівняти з красою та силою молодої людини, яка приносить на землю радість й любов, демонструє поступ усього земного, утверджує у людині віру та надію у майбутнє.

У латинян майське дерево звалось *«arbor majatis»*, у германців *«Maibaum»* і існування такого дерева у германців сягає дохристиянських часів [13, 28]. У давніх українців існувало дерево-тотем – *«бадняк»* (*«веселяк»*, *«бедніда»*) [10, 32-33], що символізувало природу та благополуччя господи. Свято бадняка святкували наприкінці весни. У лісі вибирали дуб, зверталися до нього зі співом, бо вважали його тепер помічником у господарстві. Потому зрубували, прикривали стовбур кожухами та килимами, урочисто везли в поселення. На обійсті влаштовували святкову зустріч: господаря дому, куди привозили дуб, обсипала бадняк зерном, хмелем, горіхами і примовляла: *«Я тебе пшеницею, а ти дай мені хлопчиків, худобу, жито-пшеницю і всякого щастя»*. А господар дому піднімав гілки бадняка високо догори, говорячи: *«Хай так високо росте пшениця, ячмінь, жито, овес, коноплі і всяке злля»*. Потім усією громадою сідали за стіл і кожен учасник свята по закінченні обрядової вечери ніс додому гілку бадняка як запоруку щастя. На думку С. Плачинди [10, 33], якраз у образі бадняка у віруваннях народу відбулося первісне уподібнення тотему-дерева, а найдовше культ бадняка зберігався

у сербів. А от для такого дерева у Німеччині напередодні першого травня зрубували високу сосну, її окорували, залишаючи лише на верхівці зелені гілки, а потім ставили в центрі селища. Процес зрубання майського дерева мав відбуватися таємно, аби парубки із сусіднього села не викрали його вночі і не зрубали верхівку, тому дерево охороняли. Парубкам потрібно було бути сильними та вміти жартувати, а також вміти пити багато пива. Лише вранці першого травня майське дерево привозилося у селище і його ставили на ринковій площі до дванадцятої години дня. Дівчата прикрашали дерево гірляндами та вінками із зелених гілок. З часом на нього почали також вшати фігурки ремісників – пекаря, бондаря, коваля, тобто тих майстрів – чиїм ремеслом славилася та або інша місцевість. Одним з найдавніших звичаїв у німців із середньовіччя є звичай, що називається «*Mailehen*» (укр. «*майський феодр*»), а саме – так звана «обіцянка вірності на все життя», яка давалася дівчиною та хлопцем під майським деревом у танці, коли дівчина чи хлопець по черзі змінювали партнера по танцю і згодом обирали так званого «судженого» з тих, кого бажали обрати. Парубок мусив тоді упадати за дівчиною під час усіх свят – і влітку, і восени, а інколи такі пари одружувалися і були вірними один одному упродовж усього життя. Окрім майського дерева, ще однією особливістю свята першого травня у німців був процес обирання «*Maikoenigin*» (укр. «*майської королеви*»), під час якого діти співали так званих майських пісень. У деяких німецькомовних місцевостях образи «*Maibraut*» (укр. «*майської нареченої*») та «*Maitann*» (укр. «*майського нареченого*») тісно були пов'язані з християнськими віруваннями. Так, Діва-Марія у образі майської королеви, одягнута у білу сукню, з вінком із квітів на голові і в оточенні дітей ходила від хати до хати і навіть по сусідніх селах і, співаючи пісень, просила дати грошей та яєць. «*Нареченого*»– «*Maitann*» обирали з найсильніших парубків у селі, обв'язуючи його з голови до ніг «*Mailaub*» (укр. «*майським листям*»). «*Нареченому*» давали в супровід трьох маленьких дівчаток, увітчених вінками й стрічками, перев'язаних широкою червоною стрічкою, на якій висів букет з квітів. Уранці на Трійцю оцей парубок виходив із хліва з букетом весняних квітів і в супроводі «*трьох наречених*» вирушав по селу, обходячи усі обійстя і господарі давали йому за його відвідини яйця, шинку, сало і гроші [13, 28-39]. Майське дерево зі схожими обрядовими традиціями було прийнято ставити посеред селища у перші дні травня і у лужицьких сорбів. Про схожі свята у слов'ян можна прочитати багато у науковця-енциклопедиста М. Костомарова [7, 235], який писав, що «коли землероби засіювали поля і у них з'являлося більше вільного часу, коли сонце починало припікати і розвиток органічного життя прискорювався, слов'яни починали празникувати свята на честь Лади, прозвані Семіком, що співпадає з сімома тисячами днів царювання Дажбога та сімома

мечами Руявіта. Таке свято у руських називається – Ярилом, а у словаків Туріцями і Летницями». І попри те, що нині ім'я давньослов'янської богині весни Лади пов'язують з настанням цієї пори року, слов'яни святкували різні свята з іменем цієї богині упродовж усієї весни. Також святкували дні, пов'язані з міфонімом *Ярило* – *Ярун*, *Яр-Тур*, *Яровит* – богом весняних робіт, плотської любові й статевих пристрастей, захисником сівачів і всіх, хто встає рано – до схід Сонця [10, 232] та з міфонімом *Семік* [7, 241], *Сіміч* (*Сіменець*) [10, 211] – божеством, що охороняло й сприяло проростанню «Дажбогового сім'я», сином Сварога й Берегині – богом, що допомагав росту коноплі та льону, а з часом свято стало називатися, як зазначає В. Скуратівський [12, 224-228], днем святого апостола Симона Зілоти чи Семена Зілоти [3, 25]. А відзначали ці свята давні слов'яни так: у гаях чи в лісі, на березі річки збиралися хлопці та дівчата, зрубували дерево, частіше за все це була береза, ставили дерево посеред галявини, прикрашали його стрічками і водили навколо дерева хороводи, співаючи пісні [7, 236]. За звичай, такі пісні називалися або ж веснянками, або ж гаївками (О. Воропай, В. Гнатюк; М. Костомаров). Етимологія слова «*гаївка*» неясна, виводиться деякими мовознавцями із назви птаха «*гоголь*», який відзначається особливо гарним танцем під час токування, пов'язують ще цю назву із іменником «*гай*» (Гнатюк), з дієсловами «*гаються*» (Шейковський) та «*глаголити*» (Щурат), також етимон цього слова може походити з давньоіндоевропейської мови **holt-*, що означає «*весняне свято*» [4, 451], тому веснянки та гаївки відомі в українському фольклорі як величальні ритуально-обрядові пісні, що виконуються весною групою осіб – переважно дівчатами – задля прославлення весни. О. Воропай зазначає, що «гаївки – це дуже стара назва наших хороводів; імовірно, вона збереглася ще від того часу, коли наші пращури виконували обрядові пісні й танці в заповітних гаях навколо священних дерев» [1, 304], а веснянки виникли тоді, коли слово «*весна*» увійшло у вжиток в українській мові. До того ж, гаївки і веснянки демонструють нашарування різних історичних періодів і міфологічних вірувань [1, 304], а збережений синкретизм у переважній більшості гаївок демонструє явище архаїки їхнього існування в українському фольклорі. І попри те, що, як вважають, гаївки є притаманними лише українській народній пісенній творчості, в теорії фольклористичних учень ті обрядові пісні, що поєднують у собі спів з танком, мімікою, сценічною грою, можуть якраз і позначатися терміном – «*гаївка*», оскільки, беззаперечно, складові дійства з використанням таких «танцювальних пісень» присутні в обрядових дійствах багатьох народів світу. Однак, тут варто пам'ятати, що, напевно, у звичаях та традиціях кожного народу можуть бути свої позначення. Тому в майбутньому можна дослідити на порівняльному рівні існування позначень таких синкретичних обрядових дійств у багатьох народів світу, а саме – в термінологічній

інтерпретації. Адже гаївки у збереженій формі в українській культурі і є фактологічним матеріалом давності таких обрядових дійств (не варто нагадувати про ритуальні обряди первісної людини, родом з різних археологічних культур, збережених у формі наскального, чи настінного, живопису). Відтак, можна дійти єдиного висновку, що обрядові дійства, відомі тепер в українській культурі як величальні пісні весняного циклу, і є тими «застиглими» формами автентичної культури народу з прадавніх часів, навіть якщо і виконуються нині лише етнографічними колективами. У давніх слов'ян (згодом у білорусів) була богиня Вясновка (Веснянка), яку вважали богинею Весни і прирівнювали її до богині Лади. Під час свята весни громада будь-якого поселення обирала найвродливішу і найпрацьовитішу дівчину, яка і символізувала собою Весну [10, 87]. Так само у Білорусі існувала традиційна забава під назвою «Ярило»: одну з дівчат іменували *Ярилою*, одягали в білу сукню, на голову клали вінок з весняних квітів і садили на білого коня, припнутого до стовпа у полі або на вигоні селища. І навколо «Ярила» дівчата водили хороводи і співали веснянки [1, 288]. У Росії, наприкінці весни, відбувалося свято «Гостейка», котре символізувало віншування гаїв, лісів. Дівчата та хлопці брали вдома яйця та пироги і йшли до лісу. У лісі вибирали гарну молоду берізку, прикрашали її стрічками, хустинками, гіллям, квітами. Потім поїдали все, що принесли з дому, співали і водили навколо берізки хороводи. Під кінець святкування берізку зрізували й несли до села, називаючи її «гостейкою». Того ж таки вечора знімали з «гостейки» прикраси і кидали їх у воду, також виконували різні танки. Інколи «гостейку» ставили у курені на полі [10, 94]. У Сербії та Чехії теж існували такі молодіжні народні гуляння. Так, серби у XIX ст. мали народну забаву під назвою «Кральниця», на яку збиралася непарна кількість дівчат, аби обрати між собою «кralю» і «кральницю», «знаменника», «дворнину», «девера» і «воєводу». У всіх дівчат було розпущено волосся, правда, в деяких місцях, коса була розплетена лише у тієї дівчини, котра зображала «девера». «Кralя» була одягнута у все біле, на голові у неї був обов'язково ковпак, внизу якого висіли дев'ять стрічок: три темно червоні, три сині і три білі. Як зазначає етнограф А. Степович [11, 1], число «дев'ять» у сербів епічне, посилаючись на «Косовські пісні», в яких оспівується княжна Міліца, Ярена, Лазарь, і на поясах яких вишито дев'ять «бердан», тобто «ожерелій» (укр. «намисто» чи «коралі»). У правій руці «кralя» мала тримати ніж або меч, або ж шаблю. «Кральниця» повинна була бути одягненою у червону сукню, червону хустину, а на лобі мало бути люстерко, у правій руці – скринька (серб. «кутица»), куди всі бажанчі по закінченні гри кидали гроші. Відповідно, у прапороносця «кralя» було біле знамено, а у прапороносця «кральниці» – червоне. Йдучи селом і зупиняючись перед кожною хатою, «кralя» змахувала мечем, а

прапорносець знаменом. Обійшовши так усе село, дівчата розбивалися на дві групи, що мали йти одна на зустріч одній, співаючи при цьому «кральницькі» пісні. Після того як групи сходилися, лунав постріл із рушниць, що означало, що «кральцічку» гру закінчено. Потім усі бажаючі клали гроші до скриньки, а прапорносець або «девер» кланялися «кральниці» і дивилися у дзеркальце, коли вона кивне головою. Етнограф А. Степович [11, 2] зазначає, що у сербів існує більше ніж двадцять «кральницьких» пісень, які можна розподілити за змістом, тобто – кому вони співаються: королю чи королеві, воїну, священику, дитині чи старості села. Так, у піснях, стверджує етнограф, який записав їх, існує дуже багато архаїчних форм у висловах і назвах давніх богів та міфологічних персонажів. Там можна зустріти *Ладу* і *Коляду*, *Леля* і *Полеля*, *Руєвіта* і *Поревіта*, *Триглава*, веселу *Русану* і стару *Бабу Ягу*. Ось наприклад, уривок із пісні, що співається «кральниці»: «*О благие Лельо // Лельо и Полельо, // Царице! // Данас чьело дивне // Свуда пувовати // Млого сваишта видите...*». Пісня, що співається «дівчині»: «*Миля и премила // Лельо-Лельо // Полельо-Полельо // Лельо Ладо!*» А приспів у «кральницьких» піснях однаковий: «*Милій дєда Безмо // Безмо Лель // Наш прејаете красно (3 рази) // Кралю Лельо // Светли господару*» [11, 2-3].

В Україні весною теж проводилися різні забави серед молоді, правда, не у точно визначені дні. Так, відомими є ігри-хороводи «*Галка*», «*Зелений шум*», «*Кривий танок*», «*Перепілочка*», «*Роман-зілля*», «*Царенко*», «*Шум*», «*Яворик*» [10, 89; 119; 146; 186-187; 203-204; 222; 229; 231], більшість яких була записана П. Чубинським (також див. у О. Воропая – «*Зелений шум*», «*Малій ключ*», «*Зельман*», «*Горошок*», «*Огірочки*», «*Мак*», «*Просо*», «*Зося-чорнуся*», «*Чорнушко-душко*» [1, 305-336]. Усі ці ігри схожі за сюжетом, однак, відрізняються здебільшого піснями. Наприклад, при забаві «*Галка*» співалася така пісня: «*Ой галко, чорна // Чим я не моторна, // Чому не почувеш доля? // Галочка літає, // Парочки шукає. // А ти, Ганнусю, скоч на кінець, // А ти, Олесю, веди танець!*» [10, 89]; «*Перепілочка*» – «*Тут була, тут була перепілочка // Тут була, тут – сизокрилая. // Ой, у перепілки да голівка болить!..*» [10., 159]; «*Царенко*» – «*Царівно мостіте мости // Ладо моє, моє Ладо!*» [10., 222]; «*Яворик*» – «*Коло млина, млина // Там дівча ходило. // Яворе-Яворіку, // тонкий, зелененький!*» [10, 231]; «*Зелений шум*» – «*Розлилися води // На чотири броди. // Гей, дівки, весна красна, // Зілля зелененьке!*» [1, 305]; «*Просо*» – «*А ми просо сіяли, сіяли, // Ой, дід Ладо, сіяли, сіяли. // А ми просо витопчем, витопчем, // Ой, дід Ладо, витовчем, витовчем*» [1, 329]; «*Зося-чорнуся*» – «*Зосю-чорнусю, // Мийся, чешися, // Заміж берися: // Хочуть тебе люди взяти, // Ми тя хочемо заміж дати*» [1, 332]. Найвідомішим танком-хороводом є «*Кривий танок*», відтворений у 70-80 рр. ХХ ст. етнографічним ансамблем «Гомін», під керівництвом Л. Яценка. За допомогою цього ритуального хороводу давні українці

задобрювали й славили давньослов'янських богів Хорса, Ладу, Білобога, Ярило, Дажбога, а з ними разом – Сонце, Весну та інших божеств, що приносили на Землю весну, тепло і врожаї. Цим танком розпочиналося свято Ярило. У землю на вигоні забивали три кілки, що своїм розташуванням нагадували трикутник як символ ствердження життя на землі, на небі і під землею. Потім обирали найвродливішу, найсміливішу і найрозумнішу дівчину або ж волхви призначали дівчину виконувати її роль. Дівчина, яку йменували Додолюю, водила хоровод довкруг та між кілками. І всі співали таку пісню: *«Кривого танцю йдемо – / Танця не виведемо; // Отак-так танець іде, // по кривому скриволіє. // Отак-так кривого танця йдемо, // Кінця йому не знайдем»*. І водився цей танок до безкінечності, напевно, й через те й отримав таку назву – *«Кривий танок»*. Як зазначає С. Плачинда [10, 147], що танець можна визначити символом безконечності людського життя, складності і краси буття людини на білому світі. Цей танок та інші ритуальні танці після прийняття на території Київської Русі християнства у 988 р. були заборонені церквою і оголошені «бівськими ігрищами», однак його та інші танки виконували ще довгий час на перший день Великодня та останнього місяця весни у багатьох регіонах України [10, 147].

Обрядові свята у травні у слов'янських народів та й у більшості народів Європи символізували закінчення холодів, настання тепла й відповідно початок проростання на полях та у лісах тієї дивовижної природної зелені, пов'язаної у віруваннях, насамперед, з надприродними силами. Проаналізувавши низку обрядових дійств, що відбувалися у місяці травні, можна дійти висновку, що, по-перше, такі дійства мають спільні риси у концепції існування давньої європейської культури, про що свідчать відбитки в цих звичаях язичницької віри давніх європейців, а також і їхню поступову адаптацію до традицій християнської віри; по-друге, атрибутика цих дійств вказує на основи формування світогляду давньої людини і передачі її традицій наступним поколінням, що свідчить про пізнавальну та виховну функцію таких народних забав; по-третє, сюжети цих обрядів тісно переплітаються з повсякденним буттям людини і відображають землеробську тематику, сімейну тематику і в більшості випадків возвеличують жінку як Берегиню роду. Використання у давніх обрядах фольклорних пісень та танців, характерних для того або іншого народу, значною мірою, демонструє своєрідність кожної культури зі спільним давньоєвропейським корінням та єдність світогляду людини у процесі формування у минулому концептуальної картини світу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Воропай О.* Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. – Т. 1. – К.: Оберіг, 1991. – 449 с.;
2. *Грінченко Б.* Словарь української мови. – Т.2 (З-Н) – К.: Лексикон, 1996;
3. *Грушевський М.* Історія української літератури. – Т. ІУ, кн. 2. – К.: Либідь,

1994. – 320 с.; 4. Етимологічний словник української мови: В 7 т. – К.: Наукова думка, 1982-2006. – Т. 1-5; 5. Кононенко О.А. Слов'янський світ. – К.: Укр. міжнарод. культ. світ, 2008. – 784 с.; 6. Костомаров Н.И. Еще по поводу малорусского слова «Московским ведомостям». – Вестник Европы, кн. 4, 1881. – С. 764-770; 7. Костомаров Н.И. Славянская мифология. – К.: Либідь, 1994. – 367 с.; 8. Народні календарі, пісні, прислів'я та ін. (Надіслано до етнографічної комісії АН УРСР з різних областей України, 1927-28 рр.) – К.: Інститут рукопису АН України. – 32 арк.; 9. Огієнко І. Етимологічно-семантичний словник української мови. – Т. 3 (М-О). – Вінніпег: Волинь, 1988; 10. Плачинда С. Словник давньоукраїнської міфології. – К.: Велес, 2007. – 235 с.; 11. Степович А.И. «Кралице» – старинное обрядовое празднество на зеленых святках у сербов (конец XIX в.). – К.: Інститут рукопису АН України. – 12 арк.; 12. Скуратівський В. Святвечір Нарисо-дослідження у двох книгах. – Кн. I. – К.: Перлина, 1994. – 288 с.; 13. Paskal P. Volksmusik: Frueblingslieder und Braeuche. – Bonn: Inter Naciones, 1990. – 46 s.

Непон-Айдачич Л.В. (Київ, Україна)

Реконструкція рис польського мовного образу квітів на матеріалі анкетних даних (частина 2)

У статті реконструюються риси польського мовного образу квітів на матеріалі анкетних даних. Аналізуються наведені респондентами дефініції лексеми kwiat ('квітка') та на їх підставі виділяються ознаки польської мовної категорії kwiat.

Ключові слова: етнолінгвістика, мовна картина світу, мовна категоризація, мовна категорія, анкетування, польська мова, квітка.

В статье реконструируются черты польского языкового образа цветов на материале анкетных данных. Анализируются приведенные респондентами дефиниции лексемы kwiat ('цветок') и на их основе выделяются признаки польской языковой категории kwiat.

Ключевые слова: этнолингвистика, языковая картина мира, языковая категоризация, языковая категория, анкетирование, польский язык, цветок.

The article reconstructs traits of the Polish linguistic image of the flowers on the basis of questionnaire data. The author analyzes respondents' definitions of the lexeme kwiat ('flower') and thereupon defines characteristics of the Polish linguistic category kwiat.

Key words: ethnolinguistic, linguistic image of the world, linguistic categorization, linguistic category, questionnaire design, Polish language, flower.

Реконструкція мовної картини світу, яка, за визначенням О.С. Снитко та І.А. Кулініч, є "історично сформованою в повсякденній свідомості даного мовного колективу та об'єктивованою в мові сукупністю уявлень про світ, певним способом мовної концептуалізації дійсності" [8, 18], належить до найважливіших завдань етнолінгвістики – однієї з найактуальніших галузей сучасного мовознавства. Вивчення мовної картини світу певного етносу